

Русенският клон на Поборническо-опълченското дружество е учреден на 30 септември 1884 г. През целия септември в местния вестник "Славянин" се публикуват съобщения за извършваната подготвителна работа, гражданството се информира за съществуващите дружества на поборници и опълченци в други български градове, приканват се живущите в града дейци на революционното движение и доброволци в Освободителната война да присъстват на събрание, на което да оформят своето организиране. На уречения ден - 30 септември 1884 г., много от тях се отзовават на поканата и се събират в салона на Девическото училище. Взема се решение те да учредят свое дружество. След събранието се предприемат и конкретни мерки за неговото институционализиране. Мерките включват избор на ръководно тяло, изработване на устав и правилник, който да регламентира дружествената дейност. На друго събрание, проведено на 27 октомври 1884 г.,³ членовете на дружеството избират своето първо настоятелство. В състава му са записани имената на: Коста Павлов, председател, родом от Свищов, установил се в Русе след Освобождението, участник в националноосвободителното движение и в Сръбско-турската война от 1876 г. /от негово име са отправяни поканите към гражданите за създаване на дружеството/; секретар е Петър Райчев, касиер - Гецо Ангелов, русенец, опълченец от Четвърта дружина, и членове - Панайот Симеонов, дългогодишен деец на революционното движение, участник в четата на Филип Тотю по време на Сръбско-турската война от 1876 г. и в Шеста опълченска дружина, а също и народните войводи Панайот Хитов и Филип Тотю, чиито заслуги към родината не се нуждаят от допълнително представяне и само споменаването на имената им предизвиква уважение сред местното население. От този момент Панайот Хитов трайно свързва обществената си дейност с реализиране намеренията на Русенското поборническо-опълченско дружество, заявени при основаването му. В някои изследвания⁴ той дори е посочен за председател на дружеството, като позоваването е единствено върху късните спомени на Ирина Хитова, дъщеря на войводата,⁵ без да се конкретизира периодът, през който това е станало. Но дори и да не е бил ръководител на Поборническо-опълченското дружество в Русе, П. Хитов изцяло посвещава обществената си дейност на него и остава в съзнанието на местното население като действена фигура, свързана изцяло със съдбата на поборниците и опълченците. Той е в услуга на много от живите участници в националноосвободителните борби, жители на Русе или на други български селища, и с писмени свидетелства удостоверява участието им в различните форми на борба за свободата на България.

Именно настоятелството, избрано на 27.X.1884 г., подготвя устава на опълченското дружество и правилника за дейността му. За пример е взет уставът на Поборническо-опълченското дружество в София. Но в русенския вариант намират място и някои нови моменти. Вероятно отчитайки различията в материалните възможности на съгражданите си, но и като се съобразява с безспорните им заслуги за освобождението на страната, дружеството по-категорично определя целта си: "... да пази честта, достолепието и добрата памет на опълченците, и възможното благосъстояние на семействата им."⁶ Уставът разделя дружествените членове на четири кате-